

B. M. II, 94.
A. 1919.

(X1878225)

II R
2202

EXERCITATIO
DE

DVCIBVS ET
COMITIBVS IMPE-
RII GERMANICI,

Q V A M

Deo annuente,

PRAESIDE

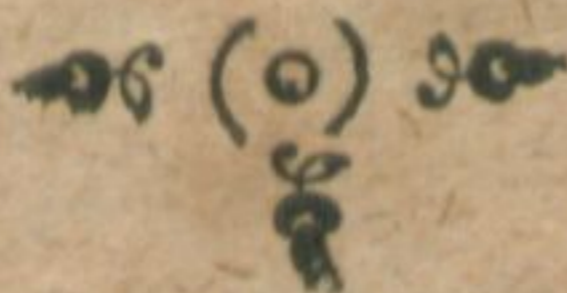
*Viro Clarissimo, Excellentissimo, atq[ue]
Experientissimo,*

HERMANNO CONRINGIO
PHILOS. AC MEDICINAE D.
HVIVSQVE PROFESSORE
PVBLICO,

Præceptore ac Fautore meo pluri-
mum observando.

*Publicè disputandam propono
d. V. Iulij.*

GEORGIUS ADAMVS *Strube/*
MAGDEBURG.

HELMESTADII

Typis HENNINGI MULLERI, Acad. Typ.

Anno c1o 1oc XLIII.

40.

B. C. D.

De

DVCIBVS ET COMITIBVS IMPERII GERMANICI.

Thes. I.

Antiquis Germaniæ tempo-
ribus Ducum officium atque di-
gnitatem bellicam fuisse docet
nos Iulius Cæsar *L. 6. de bell. Gall.*
de Germanis ita scribens: *Cum
bellum Civitas aut illatum defen-
dit aut infert, magistratus qui ei
bello præsent, ut vita necisq; habeant
potestatem, diliguntur.* Cui jun-
gendus C. Cornelius Tacitus: *Reges, inquit, ex nobili-
tate, Duces ex virtute sumunt. Nec Regibus infinita aut li-
bera potestas: & Duces exemplo potius, quàm imperio, si prom-
pti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsent.* *c. 7.
de mor. Germ.*

II. Licet vero id, quod *d. l.* statim subjicit Cæsar
in pace Germanis nullum communem esse magistratum, de o-
mnibus verum non sit: si quidem ex jam allegatis Taciti
verbis constat, præter paucissimos, quibus unus regiè
imperavit (uti de Saxonibus notat Tacitus *de mor. Germ.*
c. 44.) fuisse etiam populus, qui sibi Regem vel Princi-

A 2

pem

nem ex nobilitate sumserunt & sub ejus vixerunt imperio, non tamen absoluto, sed ita, ut majestas penes populum maneret, quod patet ex eodem Tacito dicente, *Regem in concilio audiri auctoritate suadenti magis quam imperandi.* Et de his dici potest idem, quod Aristoteles alicubi dicit, priscis temporibus eundem populi eundemque exercitum fuisse Ducum. *5. Pol. 5.*

III. Plerique tamen populi ejusmodi communem magistratum pacis tempore & simul perpetuum quasi belli Ducem (uti de Lacedæmonium Regibus loquitur Aristot. *3. Pol. 14.*) non habuerunt: unde Tacitus L. II. Annal. c. 44. scribit: *Maroboduum Regis nomen invisum apud populares; Arminium pro libertate pugnantem favor habebat.* Cum enim Germani libertatis famam Græcis juxta ac Latinis monumentis maxime celebrentur non potuit non ipsis mere regium imperium esse invisum, democratica autem reip. administratio gratissima, ut constat ex *IV. Pol. 4.*

IV. Hi itaque populi bellum suscepturi omnino necesse habuerunt unum aliquem, respectu habito ad bellicam virtutem eligere totique exercitui præficere, quem proculdubio *Heertog* vel *Heertzog* dixere, vid. *Phil. Cluver. L. 1. ant. Germ. c. 46.* Exemplum invenire licet apud Tacitum L. 4. *Histor. c. 15.* in Brinione Caninefate, quippe cum Civilis Batavis rebellionem in Romanos Batavis suis persuasisset, tractis in belli societatem Caninefatibus ac Frisiis, *Brinio, stolidæ audaciæ Caninefas, claritate natalium insignis, cujus pater multa hostilia ausus, Cajanarum expeditionum ludibrium impune spreverat, igitur ipse rebellis familia nomine placuit, impositusque scuto more gentis & sustinentium humeris vibratus Dux deligitur totius scilicet exercitus, qui ex Batavis, Caninefatibus ac Frisiis*

fiis constabat. Ritus, quem in præficiendo Duce adhi-
buerunt, discimus ex proximè allatis verbis, deligeba-
turnim. Dux à multitudine in Concilio; delectus scuto
imponeretur, atque in sublime sustinentium humeris
elevabatur, inque gyrum circumlatus Dux belli decre-
tisalutabatur: quem eundem morem etiam in Regum
constitutione à Germanis, ut & à Romanis militibus
Imp. declarantibus, adhibitum esse testibus confirmat
Cluverius d. c. 46.

V. Potestatem illorum Ducum quod attinet, in
eâ definiendâ discrepant Iulius Cæsar & Tacitus: ille
potestatem vite & necis ipsis adscribit; hic vero allegatis
lib. 1. verbis hæc subiicit: *cæterum neq; animadvertere, neq;
vincere neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum:
non quasi in pœnam, nec ducis jussu, sed velut Deo imperante.*
Verùm cum Tacito res Germanicæ magis perspectæ fue-
rint, potior ei meritò fides habenda; præsertim cum
non verisimile sit ejusmodi temporario Duci plus Ger-
manos tribuisse, quàm perpetuò belli Duci sive Regi:
cujus quæ fuerit potestas ipse docet Cæsar L. v. de bell.
Gall. ubi refert orationem Ambiorigis Eburonum di-
midix partis Regis, in quâ habetur: *id quod fecerit de op-
pugnatione castrorum non judicio aut voluntate suâ fecisse sed
coactû civitatis: suaq; esse ejusmodi imperia, ut non minus habe-
ret juris in se multitudo, quàm ipse in multitudinem.* Neq; ta-
men hinc colligendum omnino nihil potestatis fuisse
Ducibus: parendum enim utique erat ipsorum impera-
tis, licèt ipsi in inobœdientes animadvertere non potu-
erint, nec soli de re alicujus momenti statuere. Vnde le-
gimus apud Tacitum. L. 2. *Annal. c. 45.* Inguiomerum
cum manu clientum ad Maroboduum perfugisse *non a-
liam ob causam, quàm quia fratris filio juveni (Arminio Duci)*

patrum senex parere dedignabatur. At verò finito bello his Ducibus nullam competiſſe poteſtatem ſatis apparet: eorūdem tamen inter nobiliores relatos & magno in honore fuiſſe quis dubitet?

VI. Cæterum cum non ſolūm neceſſarium ſit civitati, ſi velit tueri libertatem, ut in eā ſint qui bella gerant, ſed etiam quāmaximè neceſſarium ſit, ut ſint, qui jus dicant, docente Ariſtotele 4. Pol. 4. Hinc quoque à Germanis non tantūm bellicus magiſtratus conſtitutus, ſed & electi ex nobilitate qui jura per pagos vicoſq; redderent, quos ab antiquiſſimis temporibus *Graven* (quæ vox judicem ſignificat, *gloſſ. ſpec. Sax. L. 3. art. 13.* Ein Graff bedeut nach altem Sächſiſchen Deutſchen ein Richter / darumb haben dieſen Nahmen viel unterſchieden Richter) dictos ſequior ætas nomine in Imperio Romano poſt *Constantinum* uſitato *Comites*; *Cæſar* & *Tacitus* *Principes* appellant. Ita enim ille L. vi. de bell. Gall. in pace nullus eſt communis magiſtratus, ſed *Principes* regionum atq; pagorum inter ſuos jus dicunt controverſiaſq; minuunt. Hujus verba ſunt: *Eliguntur in iſdem concilijs & Principes, qui jura per pagos vicoſq; reddunt.* c. 12. de mor. Germ. Item c. 11. *De minoribus rebus Principes conſultant, de majoribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium eſt, apud Principes prætractentur.* De iſdem Idem c. 13. ait: *inſignis nobilitas aut magna patrum merita Principis dignationem & adoleſcentulis aſſignant.* Ex quibus monumentis apparet, à quibus & ex quibus electi & quod eorum fuerit officium & quæ poteſtas tum reſpectu totius reip. tum reſpectu vicorum vel pagorum, cui juris dicendi gratiâ præfecti erant.

VII. Reſpectu totius reip. nobilium illarum familiarum (der *Graven*) autoritas ferè in duobus conſiſtebat,

stebat, 1. quod haberent potestatem, ut soli de minoribus rebus consultarent. 2. quod possent de majoribus rebus *περιανακρίνειν* sive *περιβλέπειν*, quâ de re Arist. 4. Pol. 14. & 15. Respectu verò pagi & vici, cui præerat Princeps, competebat ipsi Iurisdicção, mixtum & merum imperium (ut cum jure Romano loquamur) ita tamen ut quidam ex plebe delecti assessores jungerentur. Testatur hoc disertè Tacitus d. c. 12. *Centeni singulis ex plebe Comites, consilium simul & autoritas adsunt.* Ingenuos autem hos Comites seu assessores fuisse ex eodem Taciti libro colligere est, dum dicit: *Liberti non multum supra servos sunt, rarò aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis duntaxat ijs gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt. Apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt.* c. 25. Dicti illi Assesores, quos Tacitus *Comites* vocat, Germanis jam olim fortè aut post *Schepen/Schöpen/Schöpfen*.

II. Hic Germaniæ status & administrandæ reip. ratio adeoque & Ducum, Principum, Comitum (ut quidem his nominibus Tacitus utitur) conditio & potestas apud Germanos Cis-Rhenanos mansit usque dum à Romanis victi, in provincias redacti ijsque heriles magistratûs præfecti sunt. Ita enim Hottomannus c. 3. Franco-Goll. *Tertia Provincialium servitus erat, ut ne legibus suis patriis uterentur, sed magistratus à Pop. Rom. cum imperio & securibus mitteretur.* Sic apud Tacitum iv. *Histor. c. 55.* legimus ab Imp. Vitellio ripæ Rheni præfectum fuisse Iulium Tutorem. Suetonius in *Domitiano c. 6.* bellum civile morum scribit à L. Antonio superioris Germaniæ Præfide.

IX. Sciendum verò hîc, apud Romanos Ducum Comitumque nomen non eandem semper significacionem

ncm

rem habuisse. Ducis quidem appellatio ei primū tributa, qui exercitum ducebat: postea appellati Duces, qui provincijs præessent præsertim limitaneis, quorum officium fuit præesse rei militari istis in ditionibus, vid. Onuphrius Panvinius *L. 3. Comm. de Imp. Rom. 887.* Guido Pancirolus *in not. Imp. part. 1. cap. 139.* & Idem *thes. var. lect. L. 1. c. 5.* Id quod etiam obtinuit tempore Iustiniani, sicut apparet ex Rescripto ejus ad Belisarium, quod habetur *in l. 2. C. de offic. præf. præf.* Ulterius deinde Ducum potestas non ad res militares solum restricta, sed & ad juris dicendi potestatem extensa. Comites autem initio apud Romanos nominabantur, qui socij sive adjuncti alicujus erant: sic Papinianus assessores judicum *comites* vocat *in l. 4. D. de off. Assess.* ut & Macer *in l. 5. D. ad L. Jul. repet.* Qui ergo in contubernium Imperatoriæ Majestatis adsciti (uti adscivisse optimos quosq; de senatu Adrianum scribit Spartianus) etiam *Comites* appellati sunt, quorum operâ & consilijs in bello & pace Imp. usi. Cum deinde Constantinus M. plurimis ministerijs aulicis, nec non provincijs partim ut militibus præessent, partim ut jus dicerent, quosdam præficeret, ejusmodi Comitibus ad istas præfecturas adhibitis, nomen ipsis Comitum mansit, & dignitas Comitiva dicta. Hinc passim occurrit mentio Comitum sacrarum largitionum, Comitum rerum privatarum, Comitum Archiatrorum, *Vid. Cassiodor. L. 6. var. c. 7. 8. 18.* Comitivæ Syracusanæ, Neopolitanæ, *Vid. Idem capp. poster. L. 6. add. & L. 7.*

X. Superatâ itaque à Romanis Germaniâ Cis-Rhenanâ, eam in plures provincias distribuerunt, ijsq; vel Duces, vel Comites, vel Duces & Comites præfecerunt. Ita legimus Ducum Germaniæ primæ, Ducum Mogun-

Mogūntiacensem, Comitem Argentoratensem, Ducem Sequanicæ, Ducem Rhætiae primæ & secundæ, Ducem Belgicæ secundæ &c. vid. Notit. Imp. & in eam Pancirol. part. 2. cap. 25. & seqq. Lehman. L. 1. chron. Spir. c. 9. Ammianus Marcellinus L. 27. ab init. mentionem facit Carietonis comitis per utramque Germaniam: & sæpius Idem suâ in historiâ comites nominat, quos Romani constituere.

XI. Apud Trans-Rhenanos Germanos diutiùs mansit antiqua reip. facies: verùm Francis omnia sibi subjicientibus & illa mutata est. Certè apud Saxones veterum reip. administrationem ad Francorum tempora durasse disertè docet VVitichindus L. 1. verba ejus sunt: *A tribus etiam Principibus totius gentis Ducatus administrabatur certis terminis exercitus congregandi potestate contenti, quos suis locis ac vocabulis novimus signatos, in orientales sc. populos, Angarios atq; Vestvalos. Si autem universale bellum ingrueret, sorte eligitur, cui omnes obedire oportuit, ad administrandum imminens bellum. Quo peracto, a quo jure ac lege propriâ contentus potestate unusquisq; vivebat.* Hæc ille. Vnde obiter discere est, quàm fabulosa sint illa, quæ vulgò narrantur de VVitechindi regiâ in omnes Saxones potestate: quanquam illa etiam hinc possint refelli, quod nullius Regis Saxonici in historiâ Caroli Magni fiat mentio, & VVitichindus solis Angrivarijs dicatur præfuisse. Cæterum Franci, morem Romanorum secuti, omnes terras in provinciæ formam redegerunt, & præcavendæ defectionis, ut & defensionis ab hostibus, nec non commodioris administrationis gratiâ *Duces*, i. e. summos gubernatores nonnulli earum, præfecerunt, quibus interdum Comites adjuncti, vel etiam Comitibus provincias si ne Ducibus regendas concediderunt. Confirmat hæc,

B

quæ

quæ diximus, Beatus Rhenanus L. II. rer. Germ: In hoc, inquit, Romanos imitati sunt Franci. Nam illi Provinciarum rectores Duces appellabant, id quod ex libro magistratum Romanorum satis liquet: unde formula Ducatus Rhetiarum apud Cassiodorum in Variis. Deligebant autem ducem ex nobili familia. Sic Bojaris Agilolfingorum antiqua gens diu Duces dedit, ex qua VVelphones prodijisse suspicior. Hoc autem privilegium habebat ea familia à priscis Francorum Regibus, ut si quis fidus regno prudensq; ex eadem progenitus compertus fuisset, non aliunde quisquam ascisceretur in Ducem. Ergo primam dignationem sub Francis in Alemanniâ habebat Dux, proximam Comites. Similiter Vadianus L. I. de colleg. Monast. in Germ. vet. Franci Reges, dicit, Regnum suum Ducum maximè & Comitum operâ moderabantur, qui in illâ quidem ætate non suam seu propriam sed publicam regni ditionem administrabant.

XII. Duces igitur quod attinet, constat ex jam adductis Rhenani verbis, eos ex nobili familiâ optimeq; de patriâ meritâ à Rege & Proceribus electos, ita tamen ut filius dignus parentis munere non facilè præteritus sit. Dignitatem hanc summam fuisse, non tamen aliam quàm alicujus magistratus, Vadiani verba docent: provinciarum videlicet, quas gubernabant, plenum dominium apud Regem & populum mansit; ipsi solam administrationem & jurisdictionem quoad ecclesiasticas & civiles causas habebant, uti videre est ex legibus administrationi Ducis Bajoariæ præscriptis, quæ exstant apud Aventin. L. III. anal. & Lehman. chron. Spir. L. 2. c. 16. Vnde Idem Vadianus cit. loc. Illâ ætate, inquit, Duces & Comites non sui juris, sed Regum atq; Imperatorum officiarj veluti atq; ministri erant. Fuit autem & horum Ducum, necessitate exigente, militiæ præesse. Sic enim in LL. Alemannorum cap. 35. dicitur: dum Dux utilitatem Re-

gis

gis potest facere, i. e., exercitum gubernare, &c.

XII. Sub his Ducibus aliquando erant **Comites**, inferiores iudices, qui in civitatibus ac pagis provinciarum & in Ecclesiasticis & civilibus jus dicebant. Leg. Lehman. L. 2. c. 21. 22. 23. Atq; Comites etiam belli praefides erant, ut constat ex Paulo Diacono L. 5. c. 14. dicente: *Is (Alahis) dum Dux esset in Tridentinâ civitate cum comite Bajoariorum, quem illi Gravionem dicunt, qui Bauzanum & reliqua castella regebat, conflixit, eumq; mirifice superavit.*

XIII. Quamvis autem expressâ lege, teste Lehmanno L. 2. c. 16., cautum fuerit, ut, *si quis Dux de provinciâ illâ, quam Rex ordinaverit tam audax aut contumax, aut levitate stimularius seu protervus & elatus vel superbus atq; rebellis fuerit, qui decretum regis contempserit, donato dignitatis ipsius Ducatu careat, insuper spe supernae contemplationis sciat se esse condemnatum & viam salutis amittat:* successu tamen temporis autoritate & potentiâ Ducum crescente non nulli istorum Reges suos sprevere, eosq; tanquam superiores agnoscere noluerunt. Quod prudenter perspiciens Carolus M. duos Francici regni tum maximos Ducatus Bajoaricum & Aquitanicum sustulit, provincijs illis inter plurimos Comites distributis: magno regiae potestatis bono. Testatur hoc de Bajoarico Eginhardus in vitâ Caroli his verbis: *Thassilo Dux Bavariae ad regem evocatus, ne redire permissus, neq; provincia, quam tenebat, ulterius praesse, sed Comitibus ad regendum commissa est.* Eodem modo & alios Ducatus in plures Comitatus transmutavit: vid. Lehman. L. 2. c. 16. Vnde sub imperio stirpis Carolinae in historiâ Francica provinciarum gubernatores Comites seu Graviones plerumq; appellantur, rarò Duces, & licet fortè ab historicorum aliquo quis Dux dicatur, idem ejusdem provinciæ ab alio Comes vocatur.

B a

XIV.

XIV. Fuit vero tempestate Francorum, præfer-
 tim ætate Caroli M. & sequenti, duplex magistratus,
 alius Ecclesiasticus, quem gerebant Episcopi circa sacra
 occupati; alius secularis, isque vel status & ordinarius
judicium, vel extra ordinem *Legatorum*. Illi dicebantur
Graviones, qui tum Latinum nomen ex more Romanæ
 reip. acceperant Comitum; Duces si qui fuere comitum
 potestate usi sunt. Potestate autem magnâ hi fuere præ-
 diti, vicariâ tamen tantum, non propria, consistebat ea in
 jure dicendi, & si necessitas efflagitaret, in ducendo ci-
 ves in aciem. Fidem dictis faciunt quæ in capitulis Ca-
 roli & Ludovici Imp. ab Ansegiso collectis habentur
 L. 3. c. 25: *In Vesontio quæ est diæcesis Bernoini Archiepiscopi
 Heiminus Episc. & Monogoldus Comes. In Mogontia, quæ est diæ-
 cesis Heistulsi Archiep. idem Heistulphus Episcopus & Adalbertus
 Comes. In Colonia Hadaboldus Archiep. & Ermundus Comes,
 &c.* Spectant huc, quæ scribit Marquardus Frehenus in
 comment. de Lupoduno p. 12: *Erat tum temporis (Pipini
 Carolique ævo) Francorum ditio totaq; Germania vetus in
 pagos tributa, singulisq; pagis, quibus unus Comes prepositus, sue
 ville: inter quas præcipua Comitum domicilio cedebat, in qua se-
 dem & aulam suam (quam Saalam ipsi vocabant,) tribunalq;
 & auditorium (quod Mallum illis) haberet, ubi more majorum
 jus diceret. &c.*

XV. Officium horum Comitum patet ex ijs quæ
 ex diplomate quodam Caroli M. adducit Henricus
 Meibomius in vindicijs Billinganis: *Quapropter in illâ par-
 te Saxonie (Vestvaliâ) Trutmannum virum inlustrem ibidem
 Comitem ordinamus, ut resideat in curte ad campos, in mallo (ju-
 dicio) publico ad universorum causas audiendas, vel recta ju-
 dicia terminanda, isq; advocatum omnium presbyterorum in to-
 tâ Saxonîâ fideliter agat, superq; vicarios & Scabinas, quos sub-
 se ha-*

se habet, diligenter inquirat & animadvertat, ita ut officia sua, sedulo peragant. Idem Comitibus inculcant capitula Caroli & Ludovici, ex quibus quod habetur L. 2. c. 6. adscribamus: Vobis verò Comitibus dicimus, vosq; commoneamus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut reverentiam & honorem sanctæ Dei Ecclesiæ exhibeatis & cum Episcopis vestris concorditer vivatis, & eis adiutorium ad suum ministerium peragendum præbeatis, & ut vos ipsi in ministeriis vestris pacem & justitiam faciatis, & qua nostra autoritas publicè fieri decernit, in vestris ministerijs studiosè perficere studeatis. Proinde monemus vestram fidelitatem, ut memores sitis fidei nobis promissæ, & in parte ministerij nostri vobis commissi, in pace se. & justitiâ faciendâ vosmet ipsos coram Deo & hominibus tales exhibeatis, ut nostri veri adiutores & populi conservatores justè dici & vocari possitis. Illos quoque qui temeritate & violentiâ in furtis & latrociniis sive rapinis communem pacem populi perturbare moliuntur vestro studio & correctione, sicut decet, compescite. Et si aliqua persona in aliquo vobis impedimento fuerit, quæ ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, ut nostrâ autoritate adiuti, ministerium vestrum dignè adimplere possitis. Addamus etiam ex L. 4. c. 5: volumus ut Comites, qui ad custodiendam maritimam deputati sunt, quicumq; ex eis in suo ministerio residet, de justitiâ faciendâ se non excuset propter illam custodiam: sed ibi secum suos scabinos habeat, sibi placitum teneat & justitiam faciat. Vid. L. 2. c. 23. 24. L. 3. c. 50. Leg. Bojoar. 1. 2. Marculphi formul. 32. in Cod. LL. Antiq. Frid. Lindenbrogij. His Comitibus fuerunt adjuncti scabini sive assessores, & quidem ex plebe electi, de quibus L. 3. c. 33. capp. addit. 1. 4. 73. 74. Legatorum seu Missorum officium clarè proponitur in capitulis Carol. & Ludov. L. 2. c. 26. his verbis: Ad hoc à nobis missi constituti, ut si quilibet Episcopus aut Comes ministerium suum propter

quodlibet impedimentum implere non possit, ad eos recurrat: & cum eorum adiutorio ministerium suum adimpleat. Et si talis causa fuerit, quæ per eorum admonitionem emendari non possit, per eos ad nostram notitiam deferatur. Et si foris Episcopus aut Comes aliquid negligentius in suo ministerio egerit, per istorum admonitionem corrigatur: & omnis populus sciat ad hoc eos esse constitutos, ut quicumq; per negligentiam aut incuriam vel impossibilitatem Comitum justitiam suam acquirere non poterit, ad eos primùm querelam suam possit deferre & per eorum auxilium justitiam acquirere, &c. add. c. 27. 28. & L. 3. c. 30. 87.

XVI. Licet autem nec eâ ætate Comitatus dignitas hereditaria fuerit, nihilominus tamen ferè filij Comitum non negligebantur, id quod attestatur Capitulum Caroli Calvi apud Mireum in *Annal. Belgic. A. 877. fol. 403.* quod ita habet: *Si Comes de regno obierit, cujus filius nobiscum, filius noster ordinet de his, qui eidem Comiti plus familiares, propinquiores fuerunt, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo: in cujus Parochia fuerit ipse Comes, ipsum Comitatum prævideat, sive regant, usque dum nobis renunciatur, ut filium illius, qui nobiscum erit, de honoribus illius honoremus &c.* Vid. Christoph. Besoldum *thes. pract. verb. Graff.*

XVII. Comites porro alij *Marcgraven* dicti (à voce *March.* limitem vel fines notante, vid. *Lindenbrog. glossar. voc. Marcha*) qui finibus præfecti incursionibus hostium resistebant & simul ibi jus dicebant. Alij *Landgraven* / Comites provinciales. Alij *Pallensgraven* / Palatii Cæsaris præfecti, de quibus *Hincmarus. Comes Palatii de omnibus secularibus causis vel judiciis suscipiendis curam instanter habebat; ut nec seculares prius Dominum Regem absq; ejus consultu inquietare necesse haberent, quousque ille prævideret, si necessitas esset, ut causa ante Regem merito venire deberet.* Et
Egin-

Eginhârdus in vita Caroli M: si Comes Palatij litem aliquam esse diceret, quæ sine ejus jussu definiri non poterat; statim litigantes introducere jussit, & veluti pro tribunali sedens, lite cognita: sententiam dixit. Alij Burggraven / arci cuidam præfecti: ita (sunt verba Hugonis Grotij de ant. reip. Batav. c. 5.) *Vassenariorum proavi ante Didericum Burggravij fuere, hoc est judices arcis ejus, quæ in locum urbis Lugdunæ Batavorum à Normannis, ut credibile est, diruti, successerat, simulq; agri adiacentis: quibus etiam vectigalia, velut annis Rheni custodibus, solvebantur, quæ in hunc diem penes posteros eorum manent.*

XIIX. Ex his Ducum Comitumque originem & usque ad illa tempora officium satis constare opinor. Cum autem adducti Historici tradant, Ducatus & comitatus in Germaniâ ad Romanorum imitationem institutos, non adstipulari possumus Cluverio *L. 1. c. 48. auð Germ.* ita scribenti: *Romani olim, ut multa alia à Germanis mutuati, sic hos quoque militia ritulos in suam disciplinam adsumserunt, præfectos provinciarum ducum Comitumq; adficiens vocabulis.*

XIX. Etsi verò Carolus Magnus aboleverit Ducatus, posteri tamen ejus, rebus regni attenuatis, in Germaniâ, Galliâ & Italiâ complures iterum instituerunt. Et quidem ultimis Carolinorum temporibus Germania, ut eam distinxeris à terris quas Venedi inhabitârunt, quinque habuit Ducatus, Bajoaricum, Suevicum, Francicum, Lotharingicum, & Saxonicum. Quorum potentia tandem ea fuit, ut Duces hi de provincijs sibi proprio jure attribuendis cogitârint, liberè Regum instar regnaturi. Cum enim tempore Ludovici IV. ultimi Regis ex Carolinâ stirpe, Hungari in Germaniam irruerent, scribit Luitprandus *L. 2. c. 6. nonnul-*
los

los Ducum Hungaris non solum pugnam non intulisse, sed ut proximi caderent anhelasse, ut dum proximi caderent, soli ipsi liberius regnarent. Et Sigebertus A. 914. tradit, contra Conradum Regem potentiores regni Principes rebellionem meditatores esse, scilicet Arnoldum de Bajoria, Burchardum de Suevia, Everhardum de Francia, Gilbertum de Lotharingia, & horum omnium præcellentiore Henricum Ducem de Saxoniam & Thuringiam. Add. d. L. 2. Luitpr. c. 7. Unde satis liquet hanc incuram tum incubuisse Duces, ut se subjectioni subtraherent & instar Regum provincijs præessent. Primus Ducum maximè crevit Otto Dux Saxoniam, qui etiam propterea à defuncto Ludovico electus in Regem, quam dignitatem licet recusaverit, & ejus consilio Conradus Dux Francorum in Regem fuerit unctus, testatur tamen VVitichindus. L. 1. pene Ottonem super & ubiq; summum viguisse imperium.

XX. Suscipiens Conradus imperium rursus in ordinem redigere Duces intendit & invisam regno potestatem, quam sibi arrogare cœperant, suppressere. Expressè hoc de Saxoniam Duce confirmat VVitichindus L. 1. his verbis: Igitur patre patria & magno Duce Ottone defuncto, illustri & magnifico filio Henrico totius Saxoniam ipse reliquit Ducatum, Rex autem Conradus cum saepe expertus esset virtutem novi Ducis, veritus est ei tradere omnem potestatem patris. Quo factum est, ut indignationem incurreret totius exercitus Saxonici. Fictè tamen pro laude & gloria optimi Ducis plura locutus, promisit se majora sibi daturum, & honore magno glarificaturum. Saxones verò hujuscemodi simulationibus non attendebant, sed suadebant Duci suo, ut si honore paterno cum noller sponte honorare, Rege invito quæ velle obtinere posset. Rex autem videns vultum Saxonum erga se solito austeriorem, nec posse publico bello eorum Ducem conterere, suppente illi fortium militum manu, exercitus quoque

quoq; innumerâ multitudine, egit, ut quoquomodo interficeretur
dolo, &c. Verùm cum Conradus Henrici potestatem
nullo modo infringere posset, periculosam tamen reip.
ejus ὑπερχῆν videret, optimum existimans remedium
huic malo afferri posse, si ipse Henricus Rex constitueretur,
suasit fratri Everhardo, ut eo modo Francorum re-
gno consuleret, uti pluribus refert VVitichindus. Rectè
nimirum docet Aristot. 5. pol. 3. *Melius esse ab initio
providere, ne istiusmodi fiant ὑπερχόντες, quàm post existentibus
illis remedium querere.*

XXI. Ergo primus, eodem VVitichindo dicente,
*Henricus liberâ potestate regnavit in Saxonîâ. Cui conso-
nant quæ de statu Germaniæ sub Imppp. Saxon. & ijs qui
hos secuti sunt scribit Rhenanus L. II: Primus sub veteri-
bus Francis libera potestatis Dux fuit in Saxonîâ Henricus Otto-
nis pater, qui postea Germanico regno præfuit, ceu diximus. Idq;
eam ob causam ut Scalvinos arceret: diligentius autem custodiu-
tur quæ propria sunt. Nec hoc jus cuiquam aliorum præsidium
concessum est. At sub Saxonibus libertatem nacti sunt non so-
lùm provinciarum gubernatores, sed & civitates ipse. Nam ut
quæ plus bonorum, quæ ad regnum pertinebant, habuit, ita ma-
gistris & facilius ad libertatem pervenit. &c.*

XXII. Hâc itaque ratione illa Comitum Ducum-
que potestas, quæ olim temporalis & ministra erat, par-
tim vi, partim emtione, partim profusâ Regum libera-
litate omnino mutata, ita ut provincijs præfint jam Du-
ces, non ut gubernatores, sed penè ut Reges, collatis
in eos ijs juribus, quæ solius olim imperij erant atq; Im-
peratoris. Quo enim tempore Duces administratores &
rectores tantùm fuere provinciarum, non compete-
bat ipsis autoritate propriâ jus vitæ & necis, non leges fe-
rendi, non magistratus constituendi, non indicendi

C

con-

conventus, non foedere faciendi potestas; minora quoque, ut vocant, regalia, sub quibus vias publicas, flumina navigabilia, vectigalia comprehendunt; imò omnis generis redditus provinciarum non ad rectores illos provinciarum, sed ad fiscum regium pertinebant. Isthaec omnia praefectis illis *αὐτοκρατορίας* jure in provinciis concessa sunt, salvâ tamen semper imperatoria superioritate: unde cum non omnino absolutam potestatem habeant, nec majestatem propriè eos habere dici potest; vocari verò solet eorum potestas *jus superioritatis*, Landes Fürstliche Obrigkeit / Landes Hoheit vnnnd Herrligkeit.

XXIII. Ex his apparet quantum potestatis, virium & opum Imperatori decesserit, & quomodo respublica regiam faciem paulatim mutaverit. Antea provinciae pleraque pleno jure totius imperij erant: post illae ad gubernatores eorum venere, & major subditorum facta potentia ipsius Regis viribus. Antea fiscus regius satis opulentus erat; postquam autem fiscalina bona ad alios translata, publica regni egestas secuta, & nervus rerum gerendarum regibus praecisus est. Quo ipso non potuit non prisca reip. forma corrumpi, imò in multas partes dividi: multis scilicet ad eam potentiam pervenientibus, ut, cum in ordinem à Caesaribus cogi amplius non possent, domi regna nova sibi suisque concederent. Quàm verò periculosum sit omni civitati, si in ea sint, qui viribus, qui nobilitate, qui divitijs maximè excellent, praclarè docet civilis prudentiae unicus doctor 4. Polit. 11. Hinc Idem 3. Polit. 15. monet, regem oportere vires habere tales, ut unoquoque separatim & simul pluribus potentior sit, populo tamen sit impotentior. Quod

Quod fortè perpendens Conradus II regalia quæ Ducibus concesserat, ipsis post adimere conatus est, uti tradit Autor *Chronici Coloniensis*.

XXIV. Isti verò Ducum potentiæ maximum incrementum indubiè addidit, quod plures ducatus vel comitatus minus circumspectâ regum liberalitate in unum corpus concreverint: quodq; eorundem regum concessu Ducatus & Comitatus ad heredes tandem transferint, quod quâ ætate factum sit haud licet definire. Pertinere huc videntur, quæ habentur in consuetudinibus feudilibus L. i. tit. i: *Antiquissimo tempore sic erat in dominorum potestate connexum, ut quando vellent possent auferre rem in feudum à se datam: postea verò eò ventum, ut per annum tantum firmitatem haberent, deinde statutum est, ut usq; ad vitam fidelis produceretur: sed cum hoc jure successionis ad filios non pertineret: sic progressum est, ut ad filios deveniret: in quem sc. dominus hoc vellet beneficium confirmare: quod hodie ita stabilitum est, ut ad omnes equaliter filios pertineat. Cum vero Conradus Romam proficisceretur, petatum est à fidelibus, qui in ejus erant servitio, ut lege ab eo promulgata hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur, & ut frater fratri sine legitimo herede defuncto, vel filius in beneficio, quod patris fuit, succedat, &c.*

XXV. Porro Ottonum temporibus Ducales & Comitum potestates Episcopis & Abbatibus coeperunt attribui, novo & hætenus inaudito exemplo. Adeoque ex eo tempore duplex coepit ordo Ducum: secularium scilicet & Ecclesiasticorum. Primus autem Bruno Episcopus Coloniensis constitutus, à fratre Ottone M. Ducatum Lotharingiæ accepit. Quâ de re ita Vitichindus: *Brunonem Pontificis summi ac Ducis magni vidimus officium gerentem; ac ne quis eum culpabilem super hoc dixerit, cum Samuelem*

sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices.
Idem notat Autor Chronici Belgici: *Ante hac sua*
(Brunonis) tempora Archiepiscopi Colonienses non iudicij
gladij temporalis sed tantummodo iurisdictionis usi baculo pasto-
ralis. Vt & Theodoricus de Niem vetus historicus: *Per*
omnibus Cathedralibus Ecclesiis in Italia, Gallia, Germania,
Burgundia & Lotharingia constitutis, multas civitates, castra,
oppida, villas & multa alia dominia temporalia & iurisdictiones
donavit (loquitur de Ottone I.) & omnibus illis Ecclesiis
propria insignia perpetuo deputavit. Archiepiscopos quoque &
Episcopus Ducatibus & Comitatus & Baronis communit,
quibus nobiles & potentes vasallos subiecit, ut semper essent ad
resistendum etiam manu forti paganis & hereticis in opportuno
tempore fortiores.

XXVI. Atque hoc modo Ecclesiastica & secula-
ris potestas in unâ personâ jungi cœpit, Episcopis, per-
inde ac Principibus secularibus, provincijs quibus-
dam investitis. Quo ipso potentia illorum nimium
quantum crevit, ad religionis opinionem in populo
rudi ac pio tantis viribus & armis accedentibus. Enim-
verò multis seculis temporibus illi Ecclesiastici Duces
potentiâ præ alijs eminerunt: neque ipsi Cæsares alios
magis metuendos habuerunt. Vnum tamen ad com-
pescendam tantam potentiam frenum superfuit Cæsari-
bus; libera nempe omnium Episcopatum & Abbatia-
rum collatio, & quidem eò liberior, quod in cœlibe vitâ
nulla illi Principum ordini legitima soboles nasceretur,
cujus in secularibus omninò habenda fuit ratio; ma-
ximè posteaquam hi hereditario jure vasta illa Imperij
feuda cœperunt possidere. Excussum autem & hoc fre-
num est Cæsarum manibus Gregorij septimi & succes-
sorum

forum ejus sacrâ tyrannide: quo ipso Cæsares dimidium Imperij perdidisse prudenter & verè notavit Onuphrius Panvinius *in vita Georgij septimi.*

XXVII. Occasionem quoque Ducibus ad solvenda regiae autoritatis vincula dedit immatura Henrici IV. imperium aduentis ætas, uti observavit Albertus Abbas Stadensis: *Gubernaculo, ajens, regni mulier cum puero magno imperij præfuit detrimento. Indignantibus enim Principibus aut muliebri potestate constringi aut infantuli ditione regi, primo quidem conjuncti vindicarunt se in pristinam libertatem, ut non servirent: deinde contentionem moverunt inter se, quis eorum videretur esse major: postremo armis audacter sumtis regem & dominum suum deponere moliti sunt.* Laboravit Henricus quidem recuperare pereuntem dignitatem, sed neque satis omnia prudenter egisse dicitur, & intervenere nonnulla fatali quâdam adversitate, quæ penitus ipsum tandem regno atque omni planè autoritate exuerunt. Nec verò à prudentibus laudatur, quod ab Episcopis in ordinem redigendis reparandæ dignitatis initia voluerit facere. Quin nec id prudenter inceptum, quod cum Saxonorum Principum potentiam, utpote ipsi præcipuè suspectam, imminutam vellet; militari licentiâ irritari eos antè passus, mox uno illos impetu ad obsequium cogere, conatus sit: cum tamen nec rebus satis firmis esset; & prætereà jam tum, cum alios Principes, tum in primis Episcopos multis injurijs offendisset, adeoque in impietatis ac injustitiæ opinionem se conjecisset: quibus regiam vim affectanti nihil est perniciosius. Sapientissimè scilicet Aristoteles jubet: *Si alicujus potentia videatur dissolvenda, eris hoc sensim ac paulatim faciendum, nec universa simul auferenda. Prætereà abstinendum omni injuriâ.*

quibus ex suis Principibus nonnulli
potentia imminuta.

1. neglectus ararii

2. nobilitas subditorum potentia

3. terrarum divisio.

XXVIII. Quanquam verò mirum in modum Ducum Comitumque potentia creverit, nonnullorum tamen sensim iterum est imminuta. Ejus autem rei non unam licet causam observare: primam putamus neglectum ararii, & quod vitam luxuriosè & in socordiâ duxerint, prodigalitatibus vitio quoque laborârint. Cum enim divitiæ sint instrumentum reipubl. *Aristot. 1. Polit. §. 8.* necesse est, si illæ arario inferri non curentur, & tamen luxuriosè vivatur, optimo conservandæ potentiæ organo deficiente, ipsam potentiam deficere. Imminuit deinde eandem, quod bella intempesta & contentiones inter se moverint, sicuti testatur Albertus citatis verbis. Præterea maximè illis obfuit multorum bonorum feudalium in unum aliquem collatio, quâ subditos quosdam potentes & divitijs excellere suâ in reipubl. effecerunt, quod quàm noxium sit jam antè ex *Aristot. 4. Polit. 11.* monuimus, ubi istos ὑβριστὰς καὶ μεγαλυπονητὰς μάλλον fieri, neque imperium ferre posse nec scire, eleganter dicit. Hinc conspirationes nobilium in Principes; eandem fortunam Principibus ex nobilium potentiâ experientibus, quam reges ex principum potentiâ consecuti sunt.

XXIX. Plurimum porro Ducum Comitumque vires exhausit Ducatum & Comitatum in minutas particulas pro multitudine, qui illustribus familijs nati erant, divisio. Hâc enim ratione bona, quæ unus possidebat, & maxima, quæ apud unum erat, potentia pluribus communicata non potuit non attenuari. Quod procul dubio attendens Fridericus Imp. prohibuit Ducatum, Marchiam, Comitatum dividi, ut habetur in *L. 2. feud. tit. 55. §. 1.* Hinc pulchrè Oldradus de Ponte

Ponte Ictus (qui floruit Anno cts ccc xx.) *conf. 237. n. 7.*
*Avorum nostrorum memoria feuda dignitatem apud unum ex
familiâ, præsertim seniore, semper facta rectaq; conservata
sunt; quia prudenter considerarunt, nihil esse tam magnum, quod
divisione parvum non fiat. Vid. etiam Andreas Gailius L. 2.
obs. præct. 153. n. 2.*

XXX. Multum denique potestatis Ducibus atque
Comitibus decessit, cum seculo præter propter duode-
cimo urbes, quæ pleræque illis omnino ratione juris-
dictionis & onerum fiscalium subjectæ fuere, in liberta-
tem majorem paulatim evectæ sunt. Auctis enim oppi-
danorum viribus & divitijs, atque inde ad libertatem, ut
fieri solet, adspirantibus, ipsi Imperatores in id incubu-
re, tanquam sublevandæ regis dignitati admodum pro-
ficuum, ut urbes potentiores Episcoporum Ducum &
Comitum imperio subducerentur. Prætereà crescente
magis magisque urbium opulentiâ, Ducum verò & Co-
mitum potentiâ decrecente, urbes imperium eorum de-
tractare cœperunt: unde levi sæpe ære à Ducibus & Co-
mitibus suis, qui illos in officio retinere non poterant,
egregias immunitates redemerunt, partim etiam vi ex-
presserunt. Atque hinc factum, ut plurimæ urbes vel o-
mnino, ut Imperiales, vel ex parte, ut aliàs immunitati-
bus gaudentes, imperio Ducum Comitumque exemptæ
sint, & reliquæ quoque urbes omnes liberiore republi-
câ nunc vivant. Id quod sanè Episcoporum Ducum at-
que Comitum potestatem maximè fregit. Accedit, quod
& Comites se Ducum, quibus subjecti fuere, guberna-
tioni eadem ferè ratione subtraxerint: atque adeò Co-
mitum quidem potentia aliquo modo aucta, Ducum
verò magis imminuta.

4. librum opus.

XXXI.

XXXI. Licet vero has ob causas potentia Ducum multum decesserit, satis tamen magna ea semper mansit, non solum respectu provinciarum subjectarum, quas eodem modo eademque ferè potestate, quâ totum regnum Imp. regit, regunt, ut dictum *rh. 22.* verum etiam respectu totius imperij, cui una cum Imperatore divisis majestatis juribus præfunt.

XXXII. Constat quidem jam tempore Caroli Magni Duces comitesque Provinciarum Proceres etiam regni fuisse, & licet totus populus ad curam reip. admissus fuerit, atque jus suffragij habuerit, illis tamen plus auctoritatis tributum. Liquet hoc ex ijs, quæ ex Adelhardi (propinqui Caroli Magni) libello de ordine Palatij refert Hincmarus Epist. 3. c. 29: *Consuetudo tunc temporis trita erat ut non sæpius sed bis in anno placita duo tenerentur; unum quando ordinabat status totius regni ad anni vertentis spatium, quod ordinatum nullus eventus rerum nisi summa necessitas, quæ similiter toti regno incumberebat, mutabat. In quo placito generalitas universorum Majorum tam clericorum quam laicorum conveniebant. Seniores propter consilium ordinandum. Minores propter idem consilium suspiciendum & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententiâ confirmandum.* Quod autem per Seniores intelligat Primores & per Minores plebem claret ex ijs, quæ habentur c. 35. ejusd. ep. ubi disertè scribitur, *distinctis locis in Comitibus istis Seniores & multitudinem residisse.* Fuisse vero inter primores illos Duces & Comites videre est ex alijs monumentis. Sic apud Theganum Chorepiscopum Trevirensis *lib. de gest. Ludov. Imp. c. 6.* de Carolo Magno legitur. *Imp. cum intellexisset, appropinquare sibi diem obitus sui, vocavit filium Ludovicum se cum omni exerci-*

exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, comitibus loco positis, habuit grande colloquium cum eis & Aquis grani in palatio pacifice & honestè admonens, ut fidem erga filium ostenderent, interrogans omnes à maximo usq; ad minimum si eis placuisset, ut nomen suum, id est, Imperatoris titulum filio suo Ludovico tradidisset, illi omnes responderunt &c. Initium Legum Alemannicarum ita se habet: *Lex Alemannicarum, quæ temporibus Lotharij Regis cum Principibus suis id est 33. Episcopis. 34. Ducibus, 72. Comitibus & reliquo populo constituta est.*

XXXIII. Verùm mutatâ atque auctâ Ducum Comitumque potestate, majorum quoque eorum autoritatem in suffragijs de totius imperij rebus ferendis factam esse, & quamvis populus non omnino exclusus fuerit, ejus tamen autoritatem admodùm exiguam existisse omnino dicendum videtur, præsertim plerisque urbibus Ducum Comitumq; liberæ potestati ab Impp. subjectis; unde plurimis urbibus in libertatem exsurgentibus, autoritatem etiam earundem in suffragijs ferendis iterum crevisse sequitur.

XXXIV. Cæterum insignis quoad Ducum, atq; Comitum, ut & totius populi jura, quæ respectu totius imperij habuere, mutatio contigit, cum electio Regis, quæ ab antiquis temporibus penes omnes Episcopos, Duces, Comites ac universum populum erat, ad septem regni Proceres delata est, qui paulatim alias etiam prærogativas præ reliquis Ducibus consecuti sunt: de cujus mutationis primordio maximum inter viros doctos est diffidium.

XXXV. Hoc quidem certum jam antiquitus obtinuisse, ut quidam Primorum ea haberent munera, quæ hodie etiam Electoribus adscribuntur. Ita Apocri-

D

fiarij

siarj (aliàs *Archicancellarij*) sæpius facit mentionem Hincmarus & alij, vid. *Lehman. L. 2. c. 7.* De *Archicamerario* in *Annal. Franc. A. 828: Ludovicus Imp. Bernhardum Comitem Parcinone Camerarium in Palatio suo constituit.* Mareschalcus comes stabuli dicitur Historicis, *Regno L. 2. Carolus M. Burchardum Comitem stabuli, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris defenderet.* Arcipincernæ munus itidem invenire est in *Annal. Franc. A. 781: Electi ac directi sunt in legationem ad Basilenem in Bajoariam de parte Regis Rudolphus Diaconus, atq; Eberhardus magister Pincernarum.* Archidapifer Eginhardo in vita *Caroli M. vocatur prepositus regie mensæ.*

XXXVI. Verùm licèt fortè hi ministeriales regij (ut appellantur ab Hincmaro) honoratiore aliquo loco fuerint, electio tamen Imperatorum ipsis solis non competit. A primâ enim Imperij Germanici constitutione semper fuit observatum, ut omnes Principes & populus Imperatorem eligerent. De Carolo Magno ita Eginhardus: *Carolus fratre defuncto consensu omnium Francorum Rex constituitur.* De ejus filio Thegani Chorëpiscopi verba idem testantur supra th. 23. allata. De Conrado V Vitichindus Lib. I: *Regi Ludovico non erat filius, omnisque populus Francorum atque Saxonum querebat Ottoni diadema imponere regni. Ipse verò quasi jam gravior recusabat imperij onus, ejus tamen consultu Conradus, quondam Dux Francorum, ungitur in Regem.* De Henrico itidem V Vitichindus L. I: *Everhardus (frater Conradi) congregatis Principibus & natu majoribus exercitus Francorum in loco qui dicitur Fridisleri designavit eum Regem coram omni populo Francorum atque Saxonum.* De Ottone I. Idem: *Defuncto patre patria & Regum maximo optimo Henrico, omnis populus Franco-*

Francorum atque Saxonum jam olim designatum Regem à patre filium ejus Ottonem sibi eligit Regem. Eodem modo electus fuit Otto II. teste Regione A, 961: Rex Otto I. in Italiam ire disponens, maximam suorum fidelium multitudinem VVormaria coadunavit, ubi consensu & unanimitate regni Procerum totiusq; populi filius ejus Otto Rex eligitur. Sic & Otto II. A. 983. Veronæ placitum habuit (ut scribit Dithmarus) & filius ejus Otto III. ab omnibus in Dominum eligitur.

XXXVII. Hujus Ottonis III. tempore ad septem tantum Proceres devenisse jus eligendi plerorumque est sententia. Sed quò minus isti subscribi possit, obstant verissima & certa historiarum monumenta etiam post ejus ætatem non à solis septem electionem peractam apertè tradentia. Id de Ottonis III. successore Henrico II. testatur Dithmarus L. 4. & 5. Sequentis Imp. Conradi II. electionem fusè narrat VVippo his verbis: *Consedere Principes, populis frequentissimus adstabat, Archiepiscopus Moguntinensis, cujus sententia ante alios accipienda fuit, rogatus à populo quid sibi videretur, abundantè corde, voce hilari laudavit & elegit majoris ætatis Cunonem suum in Dominum & Regem atque rectorem & defensorem patriæ. Hanc sententiam ceteri Archiepiscopi & reliqui sacrorum ordinum viri indubitanter sequebantur, tunc singuli de singulis regnis eadem verba electionis sæpissimè repetebant. Fit clamor populi, omnes unanimiter in Regis electione Principibus consentiebant, in illo persistebant, ipsum cunctis dominantibus nihil hesitando proposuerunt. Idem de Henrico III. IV. & V. historica fide firmat Lehman. L. 5. c. 17.*

XXXIX. De Lothario II. Otto Frising. L. 1. de gest. Frider. c. 16. scribit: *Igitur Albericus, nam id juris,*
D a dum

dum regnum vocat, Moguntini Archiepiscopi ab antiquioribus esse traditur, principes regni in ipsâ civitate Moguntinâ tempore autumnali convocat, malorumq; à Duce Friderico sibi illatorum haud immemor, cum prædictus Dux ad regnum à multis exposceretur, ipse Lotharium Ducem Saxonum in Regem à cunctis qui aderant Principibus eligi persuasit. Idem c. 22. de Conrado III. Defuncto Imp. Lothario, ac in monasterio, Lutre, quod in ejus proprio fundo situm est, humato, principes regni apud Gallia oppidum Confluentiam, ubi Mosella Rhenum influit, conveniunt, & de eligendo Principe consilium ineunt. Igitur Conradus Friderici Ducis frater, ab omnibus qui aderant, exposcitur, ad regnumq; levatus in palatio Aquis coronatur. De Friderico I. L. 2. c. 1: Decedente Conrado, in oppido Franconesfurt de tam immensâ transalpini regni latitudine universum, mirum dictu, principum robur, non sine quibusdam ex Italiâ Baronibus, tanquam in unum corpus adunari potuit. Vbi cum de eligendo Principe primates consultarent, nam id juris Romani imperij apex, videlicet non per sanguinis generationem descendere, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tanquam ex singulari vendicat prærogativâ, tandem ab omnibus Fridericus Suevorum Dux, Friderici Ducis filius, petitur, cunctorumq; favore in Regem sublimatur. Eadem fuit ratio electionis Henrici VI. Philippi III. Ottonis IV. Friderici II. Lehman. d. l. & Onuphr. Panvinium l. de commitijs Imper.

XXXIX. Notandâ hic sunt cum primis quæ ætate Friderici II. (quâ etiam vixit) scribit Albertus Abbas Stadenſis in Chronico: Papa Gregorius insolentias Imperatoris (Friderici II.) contra Ecclesiam metuens, Principes super electione ulterius sollicitavit, sed nihil profecit, quia quidem Principum ei rescripserunt, non esse sui juris Imperatorem substituere, sed tantum electum à Principibus coronare. E-

lectio

lectio enim à distos dinoscitur pertinere. Ex prætaxatione Principum & consensu eligunt Imperatorem, Trevirensis, Moguntinus & Coloniensis. Palatinus elegit, quia Dapifer est, Dux Saxonie quia Marscalcus, & Marggravius de Brandenburg, quia Camerarius, Rex Boëmia, qui pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus. Gemina sunt his verba Speculi Saxonici: An des Keyfers Wahl/ sol der erste seyn der Bischoff von Meyns/ der ander der Bischoff von Trier/ vnd der dritte der Bischoff von Coln; vnter den Leyenfürsten/ so ist der erste an der Wahl der Pfalzgrafe bey dem Rhein des Reichs Truchses / der ander der Herzog von Sachsen des Reichs Marschalek/ der dritte der Marggraff von Brandenburg/ des Reichs Kämmerer / der vierde der Schencke des Reichs/ das ist der König von Böhmen/ der hat keine Wahl/ darumb daß er nicht deutsch ist.

XL. Ex his de Electionibus Imperatorum allatis testimonijs de septem Electorum origine hoc statuendum videtur, quod jus eligendi omnibus, etiam plebi, competens primùm sibi solis Principes attribuerint (*vid. th. 38.*) post commodioris electionis gratiã à toto Principum conventu quibusdam Primatibus demandatum, ut illi præconsultarent, quis eligendus, cui si toti etiam conventui ita visum fuerit, regnum delatum, quemadmodum colligere est ex electione Friderici I. ex Ottone Frising. *th. 38. de scriptâ*, & ex verbis Alberti Abb. Stad. *th. præced. adductis*. Cum autem procul dubio qui munera ista regia obiëre alijs Principibus præcellerint, hinc factum ut jus illud *αρχιερατικόν* de eligendo Imperatore ad hos devenerit; qui tandem, crescente sensim aliorum autoritate, sibi solis omne eligendi jus, non convocatis omnibus Principibus, arrogarunt; atq; ita con-

suetudine post Friderici II. tempora plerumque obser-
vatum, usque dum expressâ sanctione illis Septemviris
hoc jus cum plurimis alijs præeminentijs à Carolo IV.
tributum.

XLI. Hæc de Ducum Comitumque origine, in-
cremento & variè mutatâ potentiâ atque autoritate
jam notâsse sufficiat: hoc tantum addito, quod, pote-
state Ducum comitumque mirum in modum, uti supe-
riùs expositum, crescente, eò ferè tandem res devene-
rit, ut vix quicquam superfuerit, quo omnia unius regni
membra continerentur, præter Turcicæ potentiæ &
proscriptionis metum: donec Friderico III. & Maximi-
liano Imperatoribus de arctiùs conjungendis & cohi-
bendis Germaniæ ordinibus sedulò actum fuit. Quem
in finem in circulos Germania divisa est, & supremum
Camerae, quod vocatur, iudicium institutum. Ea in-
terim fuit plerorumq; Ducum comitumque, etiam sin-
gulos si spectes, potentia atq; in suos subditas tam æquum
justumque imperium, ut aliquot seculis exteri quidem
populi contra Germaniam nihil tentare sint ausi; ipsi
subditi autem felicissimè sub illorum alis vixerint. Et
verò utinam liceat eum in modum nobis
diu vivere!

Επιλόγια:

I. Aristoteles 1. Eth. 1. Politicam dixit sci-
entiam maximè principem ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ κράτους.
Item 1. Met. 1. Sapientiam maximè principem
esse ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ κράτους docet. Vtrumque
verum.

II. Re-

II. Regnum non est simpliciter optimus
reipubl. status.

III. Non convenit regnum omni populo.

IV. Regnum non convenit optimo populo.

V. Regnum πανβασιλικόν rarissime uti-
le est.

VI. Reges qui sponte (i. e. non ex prescri-
ptâ à subditis lege) acta sua nolunt esse rata, nisi
aut ab optimatibus aut populo probentur, non
semper partiuntur suam cum optimatibus aut
populo potestatem. Si namq; hunc in modum
sententia Regis rescindatur, non optimates &
populus eam rescindunt, sed ipse Rex quod sub
conditione voluit, eâ non existente, non amplius
sentit.

VII. Non semper obstat summo imperio,
promittere aliqua subditis ad imperii rationem
pertinentia, licet ad ea sine promisso non tenea-
tur.

VIII. Non rectè dividitur maiestas in
realem & personalem.

IX. Non dari remp. mixtam absurdè ne-
gat Bodinus.

X. Qua.

X. *Qua aequalitas in societatibus obser-*
vetur rectissime tradit Aristoteles 7. Eundem.
10. his disertis verbis: in societatibus interdum
æquale numero, interdum æquale propor-
tione participant: si æquale numero argen-
tum illatum fuerit, secundum æquale nu-
mero fit distributio; sin verò numero non
æquale, secundum æquale proportione.
Quid autem ipsi sit æquale numero (ἴσον ἀριθ-
μῶ) & quid æquale proportione (ἴσον λόγῳ ipse)
explicat 5. Pol. 1. Duplex, inquiens, est æqua-
le, unum numero, alterum κατ' ἀξίαν æqua-
le numero dico, quod multitudine aut ma-
gnitudine idem est & æquale; æquale verò
κατ' ἀξίαν, quod λόγῳ sive proporti-
one. &c.

B. M. II 94.
A. 1919.

D V
CO

HERM
PHI

GEO

Typis

78225)

II R
2202

E T
PE.

NGIO
AE D.

trube/

l. Typ.

40.

